

Komentář Odborného panelu (SCOPUS)

FORD: 6.2 Languages and literature

Komentář vypracoval: prof. Lenka Zajícová, Ph.D.

Datum zpracování: 30. července 2022

Základní otázky – obory FORD

1. **Jaká je úroveň oboru v ČR v mezinárodním srovnání? (Je podle vašeho odborného názoru komentovaný obor – při pohledu neomezujícím se pouze na bibliometrická data - na úrovni srovnatelné s vyspělými zeměmi? Případně srovnatelný se zeměmi s obdobnými, pro daný obor relevantními, podmínkami - kulturními, ekonomickými, společenskými...)**

Úroveň oboru je naprosto srovnatelná s tím, jakých výsledků tento obor dosahuje v zahraničí. Dále viz odpověď na tutéž otázku v komentáři k analýze WoS.

2. **Je tato úroveň adekvátně reflektována zpracovanou bibliometrickou analýzou? Je zde rovněž možnost stručně uvést významné znaky publikační kvality a publikační zvyklosti oboru neobsažené v analýze Modulu 2.**

Ve srovnání s databází WoS podchycuje databáze Scopus ve fordru 6.2 šestinásobek výsledků (1236 vs. 200), a dává tedy z tohoto hlediska úplnější obrázek o výsledcích typu J. Výhodou Scopusu např. je, že na rozdíl od WoS pokrývá i množství neanglofonních časopisů, ale ani on neobsahuje všechna oborově prestižní periodika.

Na druhou stranu je třeba říct, že SJR je daleko méně spolehlivý indikátor než AIS, jelikož je daleko proměnlivější. Rychlé a významné změny pak do jisté míry zpochybňují jeho vypovídací hodnotu, protože si lze sotva představit, že by se oborový dopad, prestiž a kvalita periodika proměňovaly stejně rychle. Otázky vzbuzují např. skoky z roku na rok ob dva kvartily (Přehled výzkumu 2018 Q3, 2019 Q1) a někdy dokonce tam a zase zpět (Slovene 2018 Q2, 2019 Q4, 2020 Q2 – jaká asi musí být z hodnocení M17+ frustrace u autora, který odešle článek do časopisu Q2, po redakčním řízení mu vyjde v Q4 a další rok je časopis opět v Q2!). I každoroční přesun z kvartilu do kvartilu se zdá být příliš rychlý na to, aby koreloval s oborovým postavením časopisu (Eirene 2018 Q4, 2019 Q3, 2020 Q2), stejně jako soustavná oscilace mezi sousedními kvartily (Slovo a slovesnost 2016 Q1, 2017–2018 Q2, 2019 Q1, 2020 Q2), jehož oborová reputace jistě takto nekolísá. Navíc dokonce i v Q1 se může vyskytovat časopis, který má v odborné komunitě vsutku nevalnou pověst.

Identifikace trendů je vzhledem k výše uvedenému značně nejistá: podíly v jednotlivých kvartilech z roku na rok skáčou dost neuvěřitelně: např. podíl v Q1 se mezi lety 2019 a 2020 snížil z 31 na 19 %, naopak v Q4 vzrostl z 6 na 24 % (a to navzdory předpokládanému úsilí autorů publikovat v periodikách v horních kvartilech vzhledem k důrazu, jaký na to klade současná realizace M17+)

Pokud ale přes všechny uvedené výhrady máme shrnout trendy, pak jednoznačně jde o navyšování počtu výstupů ve Scopusu (nárůst oproti roku 2019 o více než čtvrtinu), způsobený pravděpodobně jak větším množstvím časopisů indexovaných ve Scopusu, tak publikačním směřováním autorů. Stejně jako u WoS se i zde ve srovnání se světem objevuje výrazně nižší podíl v D1/Q1, na rozdíl od WoS je zde ale nižší podíl oproti světu v Q4, a tedy dominantní produkce je v Q2 (kde ČR převyšuje světový benchmark o 7 %) a v Q3. 2

3. Do jaké míry se informace o nejvýznamnějších periodikách v databázích WoS a Scopus překrývá? Nakolik přináší Scopus podstatné informace o oboru navíc?

Díky tomu, že se Scopus opírá o několikanásobně větší množství výsledků, přináší méně limitovaný obrázek, na druhou stranu však nelze říct, že by byl přesnější než analýza na základě výsledků WoS. Podíl neadekvátně zařazených VO v žebříčcích nejvýznamnějších institucí dle kritéria D1/Q1 je v obou analýzách prakticky stejný, byť se některé konkrétní instituce liší. Analýzy se do značné míry překrývají u největších VO v oboru (UK, MU, UPOL, OU, Ústav pro jazyk český AV ČR) a jsou komplementární v případě menších VO, kde některé vycházejí úspěšněji v analýze dle WoS (JČU, UTB), jiné v analýze dle Scopusu (UHK), přičemž pokud bychom se opírali pouze o jednu z analýz, byly by neprávem opomenuty.

Nicméně nejvěrnější obrázek významu VO s nejmenším množstvím omylů předkládá prostý žebříček dle objemu produkce, který navíc obsahuje i další významné instituce schopné dosahovat kvalitních výsledků (Ústav pro českou literaturu AV ČR, Slovanský ústav AV ČR).

4. Má obor vysokou úroveň své produkce ve srovnání se světem? Dochází v daném oboru k nadprodukcí v méně kvalitních segmentech? Pokud ano, jak byste ji vysvětlili?

Analýza dle Scopusu ukazuje v mezinárodním srovnání celkově příznivější profil, a to zejména pokud jde o větší podíl výsledků Q2 (ČR 32 %, svět 25 %, dle WoS ČR 10 %, svět 26 %) a menší podíl Q4, kde podle WoS existuje výrazná nadprodukce, zatímco dle Scopusu je takových výsledků o cca čtvrtinu méně (ČR 13 %, svět 18 %). Tento profil tak lépe vystihuje mezinárodně srovnatelnou kvalitu oboru jako celku.

5. Dochází k významným překryvům s jinými obory, zejména u článků ve vyšších pásmech? Můžete to stručně okomentovat? Odpovídají publikace klasifikované jako D1 a Q1 předpokládaným obsahem a zaměřením skutečně výzkumu v oboru FORD, do jakého jsou přiřazeny (viz seznam jednotlivých článků v přílohách).

Zdá se, že scopusové překryvy jsou díky občas překvapivé kategorizaci některých časopisů ze strany Scopusu ještě podivnější než vosovské. Časopis Artificial Intelligence (D1) sice možná skrze jednu z mnoha oblastí, kterým se potenciálně věnuje, natural language processing, může mít nějaký styčný bod s lingvistikou, nicméně zde publikované české výsledky nemají s fordem 6.2 společného vůbec nic. Obdobný případ je Applied Ontology (Q1). Naprostou záhadou ovšem je zařazení časopisu Přehled výzkumů (od 2019 Q1) Archeologického ústavu AV ČR v Brně do Linguistics and Language jakožto jediné scopusové kategorie.

Zatímco u vosovských dat jsou překryvy způsobeny vazbou na vskutku multidisciplinární a interdisciplinární časopisy, kde konkrétní výsledek patří do jiného oboru, ve Scopusu jde někdy o naprosto chybné zařazení časopisu. Vzhledem k nízkému počtu výsledků pak tyto chyby ovšem dělají z ČVUT 4. nejvýznamnější instituci podle D1 a z Archeologického ústavu 5. nejvýznamnější instituci podle Q1. Scopus navíc daleko častěji řadí časopisy do více kategorií (ne vždy podloženě) – multioborové zařazení má téměř 44 % výsledků fordu 6.2, zatímco ve WoS bylo takových výsledků pouze 17 % –, je tudíž zřejmé, že z toho plynoucí nepřesnosti mohou být významné. Výrazný rozdíl mezi počtem výsledků ve Scopusu a ve WoS je tak jen zdánlivý, způsobený daleko častější multiplikací výsledků napříč fordy. Pokud se skutečně nejedná o interdisciplinární počin (a takových je u překryvů spíše menšina), měl by být výsledek jednoznačně přiřazen jen k příslušnému fordu a analýza v jiných fordech by ho už neměla brát v potaz.

6. Jaké VO jsou podle oborových bibliometrických zpráv v daném oboru nejvýznamnější z hlediska produkce v D1 a Q1? Odpovídá významný podíl na špičkových výstupech relativně velikosti VO (viz referenční údaje a vaše znalosti oboru)?

Žebříček VO podle kritéria D1 vykazuje stejné problémy jako u WoS: 6 z 10 institucí sem vůbec nepatří (Psychologický ústav AV ČR, České vysoké učení technické v Praze, Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Fakultní nemocnice v Motole, Národní ústav duševního zdraví, Ústav termomechaniky AV ČR). Žebříček podle Q1 již lépe odpovídá skutečnosti, ale i zde jsou čtyři instituce nepatřičné: vedle již zmíněného Psychologického ústavu a ČVUT je to Archeologický ústav AV ČR v Brně (důvodem je chybné zařazení časopisu Přehled výzkumů) a Vysoká škola ekonomická v Praze (která má sice silnou aplikovanou lingvistiku, ale rozhodně se nejedná o instituci, která by se výzkumně profilovala ve fordu 6.2). Pravděpodobně nejužitečnější a nejlépe skutečnému významu odpovídající tabulkou je srovnání podle objemu produkce a podílu Q1 a Q2 výsledků v rámci organizace v bodě 4.

Základní otázky – významné VO v oboru

1. Jaký je bibliometrický profil nejdůležitějších z těchto VO ve srovnání s benchmarky (svět, ČR)? Dosahují dle bibliometrie světové úrovně, případně ji převyšují?

Kuriózně jedinou institucí, která převyšuje světový benchmark v Q1 (34 %) v oboru Language and Linguistics, a to téměř dvojnásobně, je se svými 60 % Archeologický ústav AV ČR v Brně (díky již zmíněnému chybnému zařazení časopisu Přehled výzkumů). Ještě paradoxnější ovšem je, že tento časopis se v této kategorii poslední dva roky objevuje v pásmu Q1 (což je další otazník ohledně věrohodnosti a použitelnosti bibliometrických indikátorů)! Pokud jde o instituce, které se opravdu věnují výzkumu v oblasti 6.2, v případě Q1 žádná světový benchmark nepřevyšuje, avšak vezmeme-li v potaz Q1+Q2, pak Univerzita Karlova a Masarykova univerzita jsou zcela na světovém benchmarku a Ostravská univerzita je na něm téměř také (svět 59 %, UK 59 %, MU 59 %, OU 57 %); UPOL a Ústav pro jazyk český AV ČR se pak této úrovni blíží (UPOL 51 % a ÚJČ 50 %). Těchto pět institucí také převyšuje benchmark ČR v Q1+Q2 (43 %), v případě Q1 je nad českým benchmarkem (20 %) pouze UK a OU (obě 27 %).

2. Je podle vašeho názoru bibliometrický výkon zásadní také z hlediska mise těchto VO? (Např. některé VO věnující se aplikovanému výzkumu mohou mít významný výkon v M2, ale z hlediska jejich mise nemusí mít zásadní úlohu.)

Z hlediska mise VO není ve fordu 6.2 bibliometrický výkon zásadní v žádném případě. U VO, kde je výraznou součástí mise výzkum, se jeho nejpodstatnější a nejkvalitnější výstupy objevují obvykle ve formě bibliometrizovatelných výsledků, což platí stejně tak i v případě institucí, jejichž mise je především ve vzdělávání. Na druhou stranu vzhledem k objemu výzkumných kapacit, a tudíž i celkové produkce, je zde jistá korelace mezi podílem bibliometrizovatelných výsledků a podílem výzkumu na misi instituce.

3. Změnila bibliometrická analýza SCOPUS zásadním způsobem Váš pohled na některou z hodnocených VO?

Vzhledem k výraznému navýšení výsledků ve WoS v posledním hodnoceném roce rozdíl mezi analýzou WoS a Scopus již nejsou tak velké jako dříve. Scopusová analýza je užitečnou komplementární analýzou, která může upozornit na význam některých dalších VO s menším, ale nezanedbatelným podílem v oboru. Konkrétně např. lépe ukazuje podíl OU, která se v analýze WoS objevila s ojedinělým, byť velmi úspěšným výsledkem (D1), a teprve analýza Scopus ukazuje, že tato produkce je daleko širší.

4. Existují v oboru VO, které podle Vašeho názoru produkují významný podíl národních výsledků, přesto se mezi špičkovými VO podle bibliometrie neobjevují?

Jako problém spíše vidím, že se mezi „top 10“ dle kritéria D1/Q1 objevují nepatřičné VO (vinou multioborového řazení časopisů, přičemž konkrétní výsledky často nemají

s 6.2 nic společného), které tak v žebříčku zabírají místo VO, jejichž výzkum se skutečně profiluje v oboru 6.2. S oborovým významem tak nejlépe koresponduje tabulka v bodě 4 dle objemu produkce, kde žádná VO s významným podílem nechybí. To však v žádném případě neznamena, že špičkové výsledky nevznikají i na dalších, zde nezmíněných VO, ať již univerzitního či jiného typu (např. NK, MZK aj.).

Summary

The Scopus-based analysis is a useful complementary tool to the WoS analysis, it is nevertheless not sufficient either. Although it is based on six times more results than the WoS analysis and could be considered more representative just because of this, some intrinsic characteristics of the Scopus database (the construction of the SJR itself, the multiple categories of the journals) make the analysis less precise and, in fact, the analysis shows the same amount of confusions as the one of WoS. Although the coverage is more inclusive than in the WoS (especially for the journals in other languages than English), not all prestigious journals in the field are indexed here. That is why even the Scopus analysis cannot be a sufficient basis for the evaluation of the excellency of the research institutions, and the conclusions drawn from the data obtained can be only partial.

In the last four years the ford 6.2 presents a stable increase; the overall profile of the Czech production, compared to the world one, shows international competitiveness, though not the highest performance: it presents considerably less results in D1 (5 % vs. 18 %) and Q1 (20 % vs. 34 %), but more in Q2 (32 % vs. 25 %) and less in Q4 (13 % vs. 18 %); the “top 10” list of research organizations according to the number of results gives quite reliable image of their importance in the field, while the “top 10” list according to D1/Q1 criteria presents more confusions.